

 **Paul Ehrenfest mrtev.** Dne 25. září 1933 zemřel tragickou smrtí teoretický fysik Paul Ehrenfest, profesor na universitě v Leiden (Nizozemí). Narodil se r. 1880 ve Vídni, kde nabyl základního vzdělání. Na vídeňské universitě byl jeho hlavním učitelem L. Boltzmann, jenž v něm vzbudil zvláštní zájem pro kinetickou teorii hmoty. Po promoci odebral se na universitu do Göttingen studovati teoretickou fysiku. Nalezl tam ve slečně Tatjáně Afanasjevové z Petrohradu, která přijela do Göttingen studovati matematiku, výbornou spolupracovnici v otázkách, které mu byly tehda nejbližší. Výsledkem spolupráce s touto matematickou, jež se stala brzo jeho chotí, bylo několik společných publikací obsahujících kritickou analýsi základů atomistické nauky o teple, zvláště však obsáhlý kritický referát o statistické mechanice „Begriffliche Grundlagen der statistischen Auffassung in der Mechanik“ (Enzyklopädie der mathematischen Wissenschaften IV 2 II, 1912). Článek ten napsal společně se svou chotí v Petrohradě, kam z Göttingen oba přesídlili. V carském Rusku však Ehrenfestovi pro jeho židovský původ nekynula universitní kariéra. Jeho práce do té doby uveřejněné (na př. o paradoxech v Boltzmannově  $H$ -teorému [Phys. ZS. 1907] nebo článek „Welche Züge der Lichtquantenhypothese spielen eine wesentliche Rolle in der Theorie der Wärmestrahlung“ [Ann. d. Phys. 1911]) vzbudily nemalou pozornost a byly příčinou, že ho H. A. Lorentz r. 1912 doporučil za svého nástupce, když sám přijal místo ředitele „Teyler's Stichting te Haarlem“.

Působení Ehrenfestovo na leydské universitě (1912—1933) bylo velmi blahodárné. Vychoval veliký počet vynikajících fysiků, z nichž někteří (na př. H. A. Kramers, D. Coster) jsou nejen vysokoškolskými profesory v Nizozemí, nýbrž mají zvučné jméno ve vědeckém světě. Ehrenfest se zabýval se zvláštní láskou zejména moderní fysikou; znal výborně teorii relativnosti, avšak hlavně přilnul k teorii kvant, v níž jeho práce mají čestné místo [na př. adiabatická hypotese v teorii kvant (1916) je jeho dílo, nebo jiný příspěvek jeho: t. zv. Ehrenfestův teorém o šíření vlnového klubka (Wellenpaket) ve vlnové mechanice (1927) má trvalý význam]. Učitel byl výborný, jak jsem sám poznal v letech 1919/20, kdy jsem u něho studoval; z diskusí s ním vznikla r. 1920 na jeho popud naše společná práce o entropické konstantě víceatomových plynů. Spolupracoval s různými fysiky i nejzvučnějších jmen (jako na př. Kamerlingh Onnes, Einstein, Epstein, Uhlenbeck, Breit, Bateman, Rutgers a j.); počet jeho publikací dosahuje čísla 70. Navštívil

také Prahu (1922), kde na pozvání JČMF přednášel o aktuálních problémech moderní fyziky; za své návštěvy projevil zájem o naše vědecké, národnostní a hospodářské poměry — měl totiž také jakýsi vztah k území naší republiky: jeho předkové pocházeli z Boskovic na Moravě.

Ehrenfest byl duch neobyčejně kritický a logický, jak o tom svědčí všechny jeho vědecké publikace; jeho kritičnost byla snad také částečně na újmu jeho původní produkci. Věda ztrácí v něm jistě velmi mnoho. Jako člověk získal si dobrotou svého srdce a ochotou pomoci dobré věci ve svých spolupracovnících a žácích nejlepší přátele, kteří velmi želí jeho předčasného skonu. Sám vděčím Ehrenfestovi za velice mnoho; můj zájezd k němu souvisel do jisté míry s mým dřívějším pobytem v Rusku, kde měl Ehrenfest oddané přátele. V posledních dnech svého života bohužel Ehrenfest trpěl značnou melancholií, jež byla patrně také příčinou jeho předčasného skonu.

V. Trkal.

**Činnost Československé národní skupiny Mezinárodního výboru pro dějiny věd (C. I. H. S.) při Masarykově akademii práce v r. 1933.** Roku 1928 při VI. mezinárodním kongresu historických věd v *Oslo* byl dán podnět k založení *Mezinárodního výboru pro dějiny věd* (Centre Internationale de l'Histoire des Sciences), který konal svůj první sjezd roku 1929 v Paříži. Podle usnesení sjezdového byla v prosinci roku 1930 ustavena při Masarykově akademii práce československá národní skupina, jejímiž členy jsou jednak zástupci II. tř. České akademie, M. A. P., Čs. akademie zemědělské, Král. čes. společnosti nauk, Šafaříkovy společnosti v Bratislavě, Moravské přírodověd. společnosti v Brně, dále Národní museum, Technické museum čsl., Zemědělské museum a j., pak čsl. členové C. I. H. S. a zvláště volení jednotlivci, zasloužili o badání v historii věd. Předsedou čsl. nár. skupiny je od počátku prof. dr. Quido Vetter, jednatelem byl doc. dr. Jan Sv. Procházka, po jeho úmrtí byl na čl. schůzi 17. III. 1933 zvolen dr. Fr. Ulrich, docent Karlovy university. Hlavní prací čsl. nár. skupiny pro dějiny věd loňského roku byla příprava výstavy materiálů z dějin reálných věd na území ČSR. u příležitosti VII. mezinárodního sjezdu historického ve Varšavě, v jehož rámci se současně konal třetí sjezd C. I. H. S. — první byl r. 1929 v Paříži, druhý r. 1931 v Londýně. K splnění tohoto úkolu byla utvořena pracovní komise, jejímiž členy byli vedle předsedy a jednatele pp. univ. prof. dr. B. Horák z Brna, dr. Iv. Klášterský, dr. J. Koliha, dr. K. Kuchař, doc. MUDr. Jiří Malý, dr. Vlast. Matula, dr. Otto Seydl, dr. B. Vávra, ing. dr. G. Vejšický, řed. ing. Jar. Veselý a pluk. zdrav. ve v. MUDr. J. Vinař z Prahy. Jejich součinností byly opatřeny fotografické reprodukce nejvýznamnějších objektů a ve vhodné úpravě prostřednictvím čs. ministerstva za-